

Ο ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΣ ΝΟΥΣ

Κείμενα του Λαοκάλου του Ζεν
στον Δάσκαλο του Ξίφους

ΤΑΚΟΥΑΝ ΣΟΧΟ

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Μίμωλον

Διδασκαλίες ενός δασκάλου του Ζεν προς τον Γιάγκιου Μουνενόρι, δάσκαλο Ξιφασκίας του Σογκούν.

Σε μια κατάσταση ζωής και θανάτου, όταν η Σαϊχμή του Ξίφους του έχει διασταυρωθεί με την αιχμή του Ξίφους του αντιπάλου του, πού πρέπει να βάλει ο Ξιφομάχος τον νου του;

Το παραπάνω είναι το πρώτο ερώτημα που θέτει το πρώτο από τα τρία δοκίμια που γράφει ένας δάσκαλος του Ζεν για να καθοδηγήσει έναν Ξιφομάχο σαμουράι. Μεταξύ των άλλων ερωτήσεων που προκύπτουν στα δοκίμια είναι οι διαφορές μεταξύ του ορθού νου και του νου που βρίσκεται σε σύγχυση, το ζήτημα του τι είναι αυτό που κάνει τη ζωή πολύτιμη, η φύση του ορθού νου, η βουδιστική αντίληψη περί μορφής και συνειδητότητας και το ζήτημα των χαρακτηριστικών του Πραγματικού Νου. Οι απόψεις του συγγραφέα είναι τόσο πλήρεις και περιεκτικές που κατάφεραν να υπερβούν τον θάνατο της τάξης των σαμουράι και να φτιάσουν ως τις μέρες μας, ως πηγές έμπνευσης για επιχειρηματίες, στελέχη μεγάλων εταιρειών και ασκούμενους στη σύγχρονη εκδοχή των πολεμικών τεχνών.

Η ιστορία του Ξίφους στην Ιαπωνία χάνεται στα βάθη της ιστορίας της χώρας. Το Ζεν και η άσκησις στον διαλογισμό επίσης έχουν μια μακρά ιστορία, όμως η σύνδεσή τους με τις τεχνικές της Ξιφασκίας αρχίζει να γίνεται ορατή στην περίοδο κυριαρχίας των σογκούν Τοκουγκάουα, στις αρχές του 17ου αιώνα. Αν, δε, θέλουμε να ξεχωρίσουμε ένα πρόσωπο ως κυρίαρχη φυσιογνωμία για τη σύνδεση αυτή, το πρόσωπο αυτό δεν μπορεί παρά να είναι ο Τακουάν Σόχο, έμπιστος και πνευματικός σύμβουλος του σογκούν, ενός μεγάλου Ξιφομάχου και των επικεφαλής των σημαντικότερων σχολών Ξιφασκίας της εποχής.

Οι σκέψεις του Τακουάν για το Ξίφος, όπως αυτές παρουσιάζονται στα δοκίμια που περιέχει το βιβλίο, θεωρούνται από τα κλασσικά κείμενα της σκέψης του Ζεν.

Ο
ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΟΣ
ΝΟΥΣ

Κείμενα του δασκάλου του Ζεν
στον δάσκαλο του Ξίφους

ΤΑΚΟΥΑΝ ΣΟΧΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΙΑΠΩΝΙΚΑ
Ουίλιαμ Σκοτ Ουίλσον

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Γρηγόρης Α. Μπλιαρέσης

Μπλιαρέσης

Τίτλος πρωτοτύπου: The Life-Giving Sword
Συγγραφέας: Takuan Sōhō
Εκδότης πρωτοτύπου: Kodansha International Ltd
Έτος έκδοσης πρωτοτύπου: 2003
Copyright για την αγγλική μετάφραση © 2002, William Scott Wilson

Τίτλος: Ο Απελευθερωμένος Νους
Σειρά: Η Κλασική Σκέψη της Ανατολής
Συγγραφέας: Τακουάν Σόχο
Μετάφραση: Γρηγόρης Α. Μπλιαρέσης
Επιμέλεια: Ελένη Μπερικοπούλου
Καλλιτεχνική επιμέλεια: Βαγγέλης Μπερικόπουλος
Copyright για την ελληνική μετάφραση © 2007, Εκδόσεις Αλκίμαχον
ISBN: 978-960-6623-43-1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΚΙΜΑΧΟΝ
Πολυτεχνείου 12Α - 141 22 Ν. Ηράκλειο
Τηλ - Fax: 210 2840588
e-mail: info@alkimachon.gr - www.alkimachon.gr

ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

*Κανένα μέρος του βιβλίου δεν επιτρέπεται να ανατυπωθεί ή να δημοσιευθεί με οποιοδήποτε είδη-
μα αναπαραγωγής ή να μεταβιβαστεί με οποιοδήποτε μέσο, ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτογραφικό ή
μαγνητοφώνησης ή κατά οποιονδήποτε άλλον τρόπο, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος στην Ελληνική Μετάφραση	15
Πρόλογος	25
Εισαγωγή	29
ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΣ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΛΟΝΗΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ	37
Ο ΔΙΑΥΓΗΣ ΗΧΟΣ ΤΩΝ ΠΕΤΡΑΔΙΩΝ	73
ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΞΙΦΟΥΣ ΤΑΪΑ	113
Σημειώσεις	132
Βιβλιογραφία	143

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Τακουάν Σόχο ήταν μοναχός Ζεν, καλλιγράφος, ποιητής, κηπουρός, δάσκαλος του τσαγιού και, ίσως, ο εφευρέτης του τουρσιού που ακόμα και σήμερα έχει το όνομά του. Το συγγραφικό του έργο είναι μεγάλο (τα άπαντά του γεμίζουν έξι τόμους) και αποτελεί ακόμα και σήμερα, τριακόσια πενήντα χρόνια μετά, πηγή έμπνευσης και καθοδήγησης για τους Ιάπωνες. Σύμβουλος και έμπιστος ανθρώπων κάθε κοινωνικής τάξης, ο Τακουάν μπορούσε κατά τα φαινόμενα να κινείται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, υπήρξε δάσκαλος τόσο του αυτοκράτορα όσο και του σογκούν και, αν πιστέψει κανείς τους θρύλους, ήταν φίλος και δάσκαλος του ξιφομάχου/καλλιτέχνη Μιγιαμότο Μουσάσι. Πρέπει να παρέμεινε ανεπηρέαστος από τη φήμη και τη δημοτικότητα του και όταν πλησίαζε η στιγμή που θα πέθαινε, είπε στους μαθητές του «Θάψτε το σώμα μου στο βουνό πίσω από τον ναό, σκεπάστε το με χώμα και γυρίστε στα σπίτια σας. Μην διαβάσετε σούτρες και μην κάνετε καμιά τελετή. Μην πάρετε κανένα δώρο από μοναχούς ή κοσμικούς. Αφήστε τους μοναχούς να φορέσουν τα ράσα τους, να φάνε τα γεύματά τους και να συνεχίσουν τη ζωή τους όπως όλες τις άλλες ημέρες». Την τελευταία του στιγμή, έγραψε το ιδεόγραμμα *γιούμε* («όνειρο»), ακούμπησε κάτω το πινέλο του και πέθανε.

Ο Τακουάν γεννήθηκε το 1573 στο χωριό Ιζούσι της επαρχίας Τατζίμα, μιας ορεινής περιοχής με πολλά χιόνια και ομίχλες. Το Ιζούσι είναι πολύ παλιό χωριό, σε σημείο μάλιστα που να αναφέρεται και στα δύο αρχαία ιστορικά έργα της Ιαπωνίας, το *Κοτζίκι* (712 μ.Χ.) και το *Νιχόνγκι* (720 μ.Χ.), και η περιοχή γύρω του είναι διάσπαρτη από ερείπια παλιότερων εποχών, από τύμβους και από κομμάτια αρχαίων αγγείων. Αν και η οικογένειά του, ήταν οικογένεια σαμουράι της πατριάς Μιούρα, και η εποχή που γεννήθηκε ήταν το τέλος μιας περιόδου 150 ετών γεμάτων από εμφύλιους πολέμους, ο Τακουάν μπήκε σε ένα μοναστήρι σε ηλικία δέκα ετών με στόχο να μελετήσει τη σέκτα Τζόντο του Βουδισμού. Τέσσερα χρόνια μετά άλλαξε κατεύθυνση και άρχισε να μελετά το Ζεν της σέκτας Ρινζάι και σε ηλικία τριάντα πέντε ετών, έφτασε να γίνει ηγούμενος του Νταϊτόκουτζι, ενός από τους μεγαλύτερους ναούς στο Κιότο –γεγονός πρωτοφανές για την εποχή του.

Το 1629, ο Τακουάν ενεπλάκη με ένα θέμα που έμεινε στην ιστορία ως «Ζήτημα της Κόκκινης Ρόμπας» –η εμπλοκή του συνίστατο στο να αντιταχθεί στην απόφαση του σογκουνάτου να απαλείψει την εξουσία του αυτοκράτορα στη διαδικασία διορισμού υψηλόβαθμων κληρικών. Για την αντίδρασή του αυτή, ο Τακουάν εξορίστηκε στη σημερινή Επαρχία Γιαμαγκάτα και εκεί, στη βορεινή ενδοχώρα, ήταν που έγραψε το πρώτο και το τρίτο από τα κείμενα που περιλαμβάνονται στο βιβλίο αυτό. Με τον θάνατο του σογκούν, ο Τακουάν επωφελήθηκε της γενικής αμνηστίας που δόθηκε και το 1632 επέστρεψε στο Κιότο. Τα επόμενα χρόνια, έγινε φίλος με τον έκπτωτο (αλλά

ακόμα πολύ ισχυρό) αυτοκράτορα Γκο-Μιζούνο και του δίδαξε Ζεν, γεγονός που εντυπωσίασε τον νέο σογκούν, Τοκουγκάουα Ιεμίτσου –ο Ιεμίτσου ζητούσε διαρκώς τη φιλία του Τακουάν, σε σημείο μάλιστα που το 1638 έδωσε εντολή να ιδρυθεί γι' αυτόν ο ναός Τοκάιτζι. Παρότι φίλος τόσο με τον σογκούν, όσο και με τον αυτοκράτορα, ο Τακουάν φρόντιζε να παραμένει μακριά από τις πολιτικές διαμάχες στις οποίες πολύ συχνά μπλέκονταν το σογκουνάτο και ο θρόνος του χρυσανθέμου.

Λέγεται ότι ο Τακουάν ακολούθησε μέχρι το τέλος τη δική του ανεξάρτητη, εκκεντρική και, συχνά, πικρή πορεία. Η δύναμη και η έντασή του είναι ορατές τόσο στην καλλιγραφία και τη ζωγραφική του, όσο και στα κείμενα που ακολουθούν και είναι, ίσως, ενδιαφέρον ότι μπορούμε να πάρουμε μια γεύση από τον χαρακτήρα του ανθρώπου αυτού, δοκιμάζοντας ένα πιάτο *τακουάν-ζούκε*, ενός τουρσιού που είναι φτιαγμένο από το γιγάντιο ιαπωνικό ραπανάκι.

Η ζωή του Τακουάν, μπορεί ίσως να συνοψιστεί μέσα στο ρητό του «Αν ακολουθείς τον κόσμο γύρω σου, θα γυρίσεις την πλάτη σου στον Δρόμο. Αν δε θέλεις να γυρίσεις την πλάτη σου στον Δρόμο, μην ακολουθείς τον κόσμο».

Λέγεται ότι ο Τακουάν θέλησε να ενσταλάξει το πνεύμα του Ζεν σε όλες τις διαστάσεις της ζωής που του κινούσαν το ενδιαφέρον –σε πράγματα δηλαδή όπως η καλλιγραφία, η ποίηση, η κηπουρική και οι τέχνες γενικότερα. Το ίδιο έκανε και με την τέχνη του ξίφους. Έχοντας ζήσει τις τελευταίες ημέρες της βίαιης σύγκρουσης μεταξύ των φεουδαρχών και κυρίως της τελικής της πράξης, της Μάχης της Σε-

κιγκαχάρα το 1600, ο Τακουάν γνώριζε όχι μόνο την πρεμία και την ευγένεια του καλλιτέχνη και του δασκάλου του τσαγιού, αλλά και τη σύγκρουση –ανάμεσα στην νίκη και την ήττα– του πολεμιστή και του στρατηγού. Ανάμεσα στους ετερόκλητους ανθρώπους του πολέμου που είχε γνωρίσει ήταν ο Ισίντα Μιτσουνάρι, ένας ισχυρός στρατηγός που υποστήριζε τον Τογιοτόμι Χιντεγιόσι, ο Κουρόντα Ναγκαμάσα, ένας χριστιανός ντάιμιο που απεργάστηκε την πώση του Μιτσουνάρι και, ειδικά, ο φίλος του, Γιάγκιου Μουνενόρι, επικεφαλής της σχολής ξιφασκίας Γιάγκιου Σινκάγκε και δάσκαλος δύο γενεών σογκούν. Στους ανθρώπους αυτούς, ο Τακουάν μιλούσε εκείνη την εποχή ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που μιλούσε με τον καθένα.

Από τα τρία δοκίμια που έχουν περιληφθεί στη μετάφραση αυτή, τα δύο ήταν επιστολές –το *Φουντόσι Σημιορόκου*, «Το Μυστηριώδες Μνημείο της Ακλόνητης Σοφίας», γράφτηκε προς τον Γιάγκιου Μουνενόρι και το *Τάιακι*, «Τα Χρονικά του Ξίφους Τάια», γράφτηκε είτε προς τον Μουνενόρι, είτε προς τον Όνο Ταντάακι, επικεφαλής της σχολής ξιφασκίας Ιτο, επίσης εκπαιδευτή της οικογένειας του σογκούν και κοντινό ακόλουθό του. Οι λεπτομέρειες σχετικά με το πώς γράφτηκαν τα κείμενα δεν είναι σαφείς, μολοντί οι ειλικρινείς συμβουλές και οι μάλλον κομφουκιανικού τύπου νουθεσίες στο τέλος του *Φουντόσι Σημιορόκου*, προσθέτουν μια ακόμα ενδιαφέρουσα, αν και κάπως αινιγματική, διάσταση στο έργο αυτό.

Στο σύνολό τους, και τα τρία αυτά έργα απευθύνονται στην τάξη των σαμουράι και προσπαθούν να ενοποιήσουν το πνεύμα του Ζεν με το πνεύμα του Ξίφους –οι συμβουλές που δίνει ο Τακουάν, είναι

Ο Τακουίν Σόχο (1573-1645) ήταν ο επικεφαλής της σέκτας Ρινζάι του Ζεν. Γνωστός για τον ισχυρό του χαρακτήρα και το αιχμηρό του πνεύμα, υπήρξε επίσης κηπουρός, ποιητής, δάσκαλος της τέχνης του τσαγιού και παραγωγικός συγγραφέας, ενώ έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της ζωγραφικής Ζεν και της καλλιγραφίας. Η θρησκευτική του εκπαίδευση άρχισε σε ηλικία δέκα ετών, έγινε μέλος της σέκτας Ρινζάι στα δεκατέσσερά του και διορίστηκε ηγούμενος στο Νταϊτόκουτζι, έναν σημαντικό ναό Ζεν στο Κιότο, στα τριάντα πέντε του. Το 1629, μετά από μια διαφωνία με τον δεύτερο σογκούν Τοκουγκάουα, για ζητήματα σχετικά με τους διορισμούς των αξιωματούχων της εκκλησίας, εξορίστηκε από τον σογκούν σε μια μακρινή επαρχία στα βόρεια και επέστρεψε τρία χρόνια αργότερα, χάρη στη γενική αμνηστία που δόθηκε με τον θάνατο του σογκούν, για να γίνει (μεταξύ άλλων) έμπιστος του διαδόχου του, του τρίτου σογκούν Τοκουγκάουα.

Ο Ουίλιαμ Σκοι Ουίλσον (μετάφραση από τα Ιαπωνικά), σπούδασε στο Κολλέγιο Ντάρτμουθ και το Ινστιτούτο Ξένων Μελετών του Μοντερέι και πήρε Μάστερ στην ιαπωνική φιλολογία από το Πανεπιστήμιο της Ουάσιγκτον. Οι μεταφράσεις του των βιβλίων *Χαγκκαούρε* (εκδ. Αλκίμαχον), *Ο Απεξείθερομένος Νοις* (εκδ. Αλκίμαχον) και *Ταϊκό*, θεωρούνται πλέον κλασικές, ενώ το κείμενο του *Χαγκκαούρε* έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ταινία του Τζιμ Τζάρμους, *Ghost Dog*.

Το ξίφος, το οποίο εμείς στη Δύση ενθαρρύνουμε τον κόσμο να μετατρέψει σε αλέτρι, και η σωστή τεχνική και αντιληψη ως προς τη χρήση του, είναι το κύριο αντικείμενο των τριών δοκιμών που παρουσιάζονται στο βιβλίο αυτό. Τα δοκίμια, δύο από τα οποία ήταν γράμματα σε δασκάλους της ξιφασκίας, γράφτηκαν από έναν μοναχό του Zen, τον Τακουίν Σόχο, ο οποίος είχε πάρει όρκο να συμβάλλει στη φώτιση και τη σωτηρία όλων των ζωντανών πλασμάτων. Η σχέση που μπορεί να είχε ένας ιερέας του Βουδισμού με ένα εργαλείο καταστροφής και με τις οδηγίες για το πώς να γίνει κάποιος πιο ικανός στη χρήση του, ίσως να μην είναι άμεσα ορατή στον Δυτικό αναγνώστη.

Ωστόσο, το ξίφος η πνευματική εξάσκηση και ο ακλόνητος νους είναι τα σημεία γύρω από τα οποία περιστρέφονται τα τρία αυτά δοκίμια. Με προσπάθεια και υπομονή, μιας υπενθυμίζει ο συγγραφέας, αυτά γίνονται ένα. Πρέπει να εξασκηθούμε, να εξασκηθούμε με ό,τι έχουμε στα χέρια μας, μέχρι οι εχθροί μας –ο θυμός, ο δισταγμός και η απληστία μας– να καταρριφθούν με την ταχύτητα και την αποφασιστικότητα που έχει το χτύπημα ενός ξίφους.

ISBN 978-960-6623-43-1

9 789606 623431